

ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
STUDIA Z WYCHOWANIA MUZYCZNEGO 1981 z. 5

LILIANA KNITTER-ZIELINSKA

WSP Bydgoszcz

CZAS WOLNY I FORMY JEGO SPĘDZANIA PRZEZ STUDENTÓW KIERUNKU
WYCHOWANIE MUZYCZNE

W s t ę p

Wiek XX cechują intensywne przemiany zachodzące w wielu dziedzinach współczesnego życia, a zwłaszcza w nauce i technice. Zjawisko to zwykło się określać mianem rewolucji naukowo-technicznej. Jej konsekwencją jest nadanie innej roli i nowego znaczenia wychowaniu.

Rozwój nowoczesnej industrializacji rozszerzył zadania wychowawcze na tereny sprzyjające intensyfikacji życia ludzi przez rozwijanie ich indywidualnych zainteresowań, zamiłowań i uzdolnień. W tej sytuacji wychowanie przez sztukę nabrało dużego znaczenia. Dzięki sztuce - jak uważa Stefan Szuman - "... będziemy mogli realizować jeden z naczelných postulatów pedagogiki marksistowskiej - postulat wszechstronnego rozwoju i ukształtowania każdego człowieka" ¹.

Konsekwencją wspomnianej już industrializacji jest dynamika rozwoju czasu wolnego. A. Kamiński stwierdza, że "... stanowi to jedną z najbardziej charakterystycznych cech nowoczesnych społeczeństw uprzemysłowionych i zurbanizowanych" ².

Problematyką czasu wolnego zajmuje się wiele dyscyplin naukowych, wśród nich przede wszystkim pedagogika społeczna, dla której interesujący jest aspekt wychowawczy coraz bardziej wydłużającego się czasu wolnego w społeczeństwie socjalistycznym.

Celem niniejszej pracy jest zbadanie budżetu czasu wolnego oraz zróżnicowanych form jego spędzania wśród studentów wszystkich roczników kierunku wychowanie muzyczne w WSP w Bydgoszczy.

Praca podzielona jest na trzy rozdziały. W rozdziale I omówiona zostanie problematyka czasu wolnego i zainteresowań kulturalnych w świetle literatury.

Rozdział II poświęcony jest problematyce badań własnych.

W III rozdziale omówione zostaną formy spędzania czasu wolnego, zainteresowania studentów i wpływające z tego wnioski.

I. PROBLEMATYKA CZASU WOLNEGO I ZAINTERESOWAŃ KULTURALNYCH W ŚWIETLE LITERATURY

1. C z a s   w o l n y - t e r m i n o l o g i a ,   p r o b l e - m a t y k a

Pojęcie czasu wolnego ulega ciągłym zmianom. Po raz pierwszy próbę określenia tego pojęcia podjął T. Vebleu - amerykański ekonomista, który przez pojęcie czasu wolnego rozumiał całokształt życia człowieka poza pracą. Uważał przy tym, że ilość czasu jaką dysponuje, decyduje o jego społecznym usytuowaniu, o przynależności do określonej klasy społecznej³. Z podobnym pojmowaniem czasu wolnego spotkać się można u L.W. Warnera i P.S. Lunta, według których czas spędzony poza zakładem pracy jest niejako automatycznie czasem wolnym, choć samego pojęcia "czas wolny" cytowani autorzy nie używają, zastępując go pojęciem "całokształt życia po pracy"⁴.

Za najpełniejszą uważa się dość powszechnie definicję podaną przez J. Dumazedier'a: "Czas wolny obejmuje wszystkie zajęcia, którym jednostka może się oddawać z własnej chęci bądź dla odpoczynku, rozrywki, rozwoju swych wiadomości lub swego kształcenia /bezinteresownego/, swego dobrowolnego udziału w życiu społecznym, po uwolnieniu się z obowiązków zawodowych, rodzinnych, społecznych"⁵. Jest to ostatnia definicja cytowanego autora, który już wcześniej podawał kilkakrotnie definicje czasu wolnego w podobnym brzmieniu. Są one o tyle istotne, że znajdują swoje zastosowanie w międzynarodowych badaniach problematyki czasu wolnego, prowadzonych pod auspicjami UNESCO⁶.

W Polsce, z inicjatywy Ludwika Krzywickiego, w 1926 r. Instytut Gospodarstwa Społecznego ustalił odpowiednik terminu "loisir"⁷.

reaktywując staropolski wyraz "wczasy". Od tego momentu to określenie treści czasu wolnego weszło do pedagogiki i publicystyki. Według A. Kamińskiego - "...wczasy oznaczają treść czasu wolnego od pracy zawodowej, od obowiązków domowych i rodzinnych, od zaspokojenia elementarnych potrzeb życia /sen, posiłek, higiena osobista/"⁸.

Wczasy ludzi dorosłych mają do spełnienia potrójną funkcję:

- a/ odpoczynku
- b/ rozrywki
- c/ doskonalenia się

Przytoczone wyżej definicje dotyczą przede wszystkim czasu wolnego osób dorosłych /pracujących/. Definicja zaproponowana przez K. Czajkowskiego dotyczy czasu wolnego dziecka. "Wolny czas dziecka, to ten okres dnia, który pozostaje do wyłącznej dyspozycji dziecka, po uwzględnieniu czasu przeznaczanego na naukę szkolną, posiłki, sen, odrabianie lekcji, niezbędne osobiste zajęcia domowe"⁹.

Podobną definicję podaje Tadeusz Wajek, który mówi, że "...za czas wolny ucznia należy uważać taki czas, który pozostaje mu po wypełnieniu obowiązków szkolnych i domowych, w którym może on wykonywać czynności według swego upodobania związane z wypoczynkiem, rozrywką i zaspokojeniem własnych zainteresowań"¹⁰.

2. Pojęcie zainteresowań w psychologii

Czas wolny spędzany jest różnie. Stanowi o tym zarówno wiek, tradycje kulturowe, odpowiednie urządzenia i możliwości czasowe i materialne oraz osobiste przyzwyczajenia i zainteresowania. Problem zainteresowań zajmuje przede wszystkim psychologów. Są oni zgodni co do ogromnej siły zainteresowań w postępkach ludzkich i ich wpływu na osobowość. Istnieje jednak wśród nich sporo różnic dotyczących samego pojęcia zainteresowań.

Stefan Baley w "Psychologii wychowawczej w zarysie" dokonuje

porównania "ciekawości" z "zainteresowaniem" wysuwając na rzecz tego ostatniego głębsze pobudki psychiczne. Według niego ktoś, kto interesuje się przedmiotem, stara się nie tylko poznać dany przedmiot lecz w ogóle bliżej z nim obcować ¹¹.

Podobnie ujmuje zainteresowania Włodzimierz Szewczuk, wskazując na potrzebę kontaktu, zajmowania się i poznawania przedmiotu ¹².

Antonina Gurycka zajmująca się zainteresowaniami dzieci i młodzieży proponuje definicję, która wydaje się być w stosunku do uprzednio postawionych najpełniejszą, obejmującą wieloraką, złożoną strukturą zainteresowania. Według niej zainteresowanie jest to właściwość psychiczna przybierająca postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, przejawiająca się w wybiórczym stosunku do otaczających zjawisk ¹³.

Pokrewnym zjawiskiem psychicznym do zainteresowań są zamięłowania, które charakteryzuje pozytywny, często o dużym zabarwieniu emocjonalnym stosunek do obranego przedmiotu, zjawiska. Zamięłowania stanowią wyższy stopień zainteresowań, gdyż w nich "...zawarty jest człowiek najpełniej" ¹⁴.

3. O k r e ś l e n i e   z a i n t e r e s o w a ń   k u l t u r a l n y c h

Klasyfikacja treści zainteresowań następuje przez określenie przedmiotu zainteresowań według pewnego klucza ¹⁵. W konsekwencji takiego rozumowania, w zainteresowaniach kulturalnych kluczem tym powinno być wszystko, co składa się na pojęcie kultury. Zazwyczaj pod tym pojęciem rozumie się "...ogół wytworów działalności ludzkiej - materialnych i niematerialnych wartości i uznawanych sposobów postępowania wobec przedmiotów i przyjętych w dowolnych zbiorowościach, przekazywanych innym zbiorowościom i następnym pokoleniom" ¹⁶.

Tak szerokie pojmowanie kultury w wyróżnieniu interesujących nas zainteresowań kulturalnych staje się nieprzydatne, gdyż obejmuje cały ludzki dorobek i jest, tak jak to ujmuje K. Żygulski - "...cechą charakterystyczną gatunku ludzkiego, wynoszącą człowieka ponad otaczający go świat" ¹⁷

W związku z tym, na użytek niniejszej pracy kluczem do określenia przedmiotu zainteresowań kulturalnych będzie znacznie węższy zakres kultury - kultura artystyczna. Zainteresowania kulturalne będą więc rozumiane jako zainteresowania sztuką czyli twórczością artystyczną, obejmującą dzieła z zakresu malarstwa, architektury, rzeźby, muzyki, które odpowiadają wymaganiom estetyki, odznaczają się pięknem, harmonią ¹⁸.

Współczesny człowiek żyje w rzeczywistości, której nieodłącznym elementem staje się sztuka w jej różnorodnych formach. Wychowanie estetyczne nabiera w dzisiejszej rzeczywistości nowego znaczenia. Jest już nie tylko kształceniem dobrego smaku i przygotowaniem ludzi do umiejętnego korzystania z dzieł artystycznych. Staje się wychowaniem człowieka przez sztukę, kształtowaniem jego postawy i poglądu na świat, jego działalności w życiu społecznym i zawodowym.

II. PROBLEMATYKA I METODOLOGIA WŁASNYCH BADAŃ

Głównym założeniem badań była próba ustalenia budżetu czasu wolnego, form jego spędzania oraz zainteresowania kulturalne studentów kierunku wychowanie muzyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy.

Problem główny niniejszej pracy zawarty jest w pytaniu: "Jakie są formy kulturalnego spędzania czasu wolnego przez studentów kierunku wychowanie muzyczne w WSP w Bydgoszczy?" Wyniki badań mogą dostarczyć konkretnego materiału empirycznego dla szerszych badań o charakterze socjologicznym o wykorzystaniu czasu wolnego i charakterze zainteresowań studentów.

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w niniejszej pracy jest ankieta anonimowa. W ankiecie opracowanej na użytek niniejszej pracy zastosowano pytania typu otwartego i zamkniętego. Zakres ankiety obejmował całokształt spraw dotyczących osoby studenta, które zawarto w czterech częściach problemowych:

1. Dane osobowe
2. Czas wolny
3. Zajęcia w czasie wolnym
4. Zainteresowania kulturalne /patrz aneks/

Badania zostały przeprowadzone w ostatnim tygodniu maja 1978 r. Na 103 rozprawionych ankiet uzyskałam 82, w tym poprawnie wypełnionych 71, co stanowi 68,93 %. Z ogólnej liczby respondentów przebadano 44 kobiety, co stanowi 61,97 % i 27 mężczyzn, tj. 38,03 %. Niżej podane tabele przedstawiają najważniejsze dane dotyczące charakterystyki badanej populacji.

Tabela 1. Miejsce zamieszkania w okresie studiów

Lp.	Miejsce zamieszkania	Liczba	%
1	dom rodzinny	15	21,13
2	dom studenta	29	40,84
3	stancja	27	38,03

Jak wynika z powyższego zestawienia najwięcej respondentów mieszka poza domem rodzinnym.

Następna tabela przedstawia typ szkoły, jaką ukończyli respondenci przed podjęciem studiów na kierunku wychowanie muzyczne.

W tabeli 2 zebrano dane w czterech kategoriach biorąc pod uwagę ilość godzin programowych z wychowania muzycznego. Najniższy procent stanowią absolwenci techników, którzy w szkole średniej nie mieli co czynienia z wych. muzycznym.

Tabela 2. Typ ukończonej szkoły średniej

Lp.	Typ szkoły	Liczba	%
1	Liceum Ogólnokształcące	58	81,69
2	Liceum Muzyczne	7	9,86
3	Technikum	5	7,04
4	Liceum Pedagogiczne	1	1,40

Wynika z tego, że 92,95 % respondentów uczestniczyło w zajęciach programowych z wychowania muzycznego. Z badanej grupy studentów 83,09 % jest członkiem SZSP. Oprócz tego 32,76 % jest członkiem innych organizacji i stowarzyszeń takich jak: PZPR, ZHP, AZS, JM¹⁹, SPM²⁰.

III. CZAS WOLNY I FORMY JEGO SPĘDZANIA PRZEZ STUDENTÓW KIERUNKU WYCHOWANIE MUZYCZNE

Głównym celem moich badań było wykazanie ilości wolnego czasu, jakim dysponują studenci, a następnie ukazanie form jego spędzania. W tym celu respondentom postawiono pytania dotyczące ilości czasu przeznaczanego m.in. na:

- 1/ zajęcia obowiązkowe i nadobowiązkowe na uczelni
- 2/ przygotowanie się do zajęć
- 3/ pracę społeczną w organizacjach studenckich
- 4/ wypoczynek i własne zainteresowania

Tabela 3. Ilość zajętego czasu w ciągu tygodnia /6 dni/

Rok studentów	Przeciętnie /tyg./ ilość czasu w godz. przeznaczanego na:				
	Zaj. progr. w.	Zaj. progr. cw.	Zaj. dodatk.	Przygot. do zajęć	Praca społ.
I	7	22	2 - 6	18 - 20	1 - 3
II	5	24,5	2 - 6	15 - 16	1 - 3
III	6	18,5	2 - 6	17 - 19	1 - 2
IV	-	6	2 - 4	18 - 22	1

Tabela 3 przedstawia wymiary czasu zajętego, tj. przeznaczonego na zajęcia programowe, przygotowanie się do zajęć, zajęcia dodatkowe i pracę społeczną.

Jak wynika z powyższej tabeli ilość czasu zajętego różnymi obowiązkami jest w ciągu pierwszych trzech lat studiów wyrównana zarówno pod względem ilości godzin przeznaczonych na zajęcia programowe, dodatkowe jak i pracę społeczną. Należy tu dodać, że pracą społeczną w znacznie większym wymiarze godzin zajmuje się zaledwie 16,89 % studentów. Są to przede wszystkim aktywiści SZSP, którzy pracują społecznie średnio 10 do 12 godz. tygodniowo. Ponieważ duży odsetek respondentów włącza się do działalności społecznej sporadycznie lub wcale, stąd przeciętna ilość godzin pracy społecznej na poszczególnych rocznikach wynosi od 1 do 3 godz. tygodniowo. Studenci nie mają dni wolnych od zajęć programowych. Poświęcają na przygotowanie się do zajęć średnio od 2,5 godz. do 4 godz. dziennie. Zobowiązani też są także do pracy w chórze akademickim /77,46%/ i orkiestrze /29,58 %/, średnio od 2 do 6 godz. tygodniowo /w tabeli 3, pozycja "zajęcia dodatkowe"/. Oprócz tego 22,53 % respondentów pracuje i rozwija swe zdolności w Zespole Pieśni Dawnej, 19,72 % w zespole tanecznym, 16,89 % w zespołach muzycznych różnego typu, 11,26 % w klubie sportowym. Na ostatnim roku studiów zajęć programowych jest niewiele, jednak należy wziąć pod uwagę, że do tej ilości godzin dochodzi także czas przeznaczony na pisanie pracy magisterskiej. W wyniku tego należałoby przypuszczać, że przeciętna ilość czasu zajętego na poszczególnych latach studiów jest wyrównana. Podobnie będzie więc przedstawiała się ilość czasu przeznaczonego na wypoczynek i własne zainteresowania. Orientując się ogólnie w budżecie czasu wolnego studentów, postaram się przedstawić strukturę jego spożycia.

Czas wolny wypełniany jest różnorodnymi formami, które obejmują niemal wszystkie dziedziny życia. Przybierają one formy czynne i bierne. Przez pojęcie form, którymi studenci wypełniają czas wolny rozumiemy "...określony rodzaj dowolnie wybranych

czynności, zmierzających do odprężenia fizycznego i psychicznego po pracy oraz zaspokojenia zainteresowań i aktywności twórczej człowieka²¹.

Tabela 4 przedstawia zajęcia wykonane w czasie wolnym według częstotliwości ich występowania.

Tabela 4. Zajęcia w czasie wolnym

Forma zajęć wykonywanych w czasie wolnym	Częstotliwość występowania w %				
	codziennie lub prawie codziennie	raz lub kilka razy w tygodniu	raz lub kilka razy w m-cu	raz lub kilka razy w roku	jeszcze rzadziej lub wcale
czytanie gazet	49,29	39,43	11,26	-	-
czytanie czasopism	9,86	64,79	21,12	2,81	1,41
czytanie książek	18,31	16,90	45,07	14,08	5,63
słuchanie audycji radiowych	63,38	23,94	11,27	1,41	-
słuchanie muzyki z płyt i taśm	33,80	29,58	29,58	4,22	2,81
oglądanie programów TV	18,31	39,43	30,98	7,05	4,22
chodzenie do kina	-	8,45	47,89	36,61	7,04
chodzenie do teatru	-	1,41	19,72	53,52	25,35
chodzenie do opery i operetki	-	-	15,49	57,74	26,76
chodzenie do filharmonii	-	15,49	63,38	16,90	4,22
zwiedzanie wystaw, muzeów	-	-	18,31	49,30	32,39
uczęszczanie na imprezy sportowe	-	5,63	14,08	33,80	46,48
chodzenie do kawiarni	1,41	5,63	47,89	21,12	23,94
odwiedzanie znajomych	4,22	30,98	42,25	9,86	12,67
przyjmowanie gości u siebie	9,86	29,58	26,76	21,12	12,67
udział w zabawach	-	2,81	35,21	42,25	19,72
gra w karty	-	2,81	11,26	28,17	57,74
uprawianie sportu i turystyki	5,63	14,08	18,31	28,17	33,80
udział w czynnościach społecznych	1,41	-	14,08	40,84	43,66
spacer	47,89	26,76	11,27	11,27	2,81
odpoczynek - leżenie, sen	15,49	22,53	22,53	16,91	22,53
uczęszczanie na występy estradowe	-	2,81	29,58	46,48	21,12

Z powyższego zestawienia widać, że udział respondentów w różnych formach spędzania wolnego czasu jest bardzo zróżnicowany. Do codziennych czynności wykonywanych w czasie wolnym największa liczba respondentów zalicza:

- słuchanie audycji radiowych	63,38 %
- czytanie gazet	49,29 %
- spacer	47,89 %

Do zajęć wykonywanych najczęściej raz lub kilka razy w tygodniu należy:

- czytanie czasopism	64,79 %
- czytanie gazet	39,43 %
- oglądanie TV	39,43 %

Z czynności wykonywanych raz lub kilka razy w miesiącu najczęściej respondentów wymienią:

- uczęszczanie na koncerty de filharmonii	63,38 %
- oglądanie seansów filmowych	47,89 %
- chodzenie de kawiarni	47,89 %
- czytanie książek	45,07 %

Raz lub kilka razy w roku najczęściej respondentów

- chodzi de opery i operetki	57,74 %
- chodzi de teatru	53,52 %
- zwiedza wystawy, muzea	49,30 %
- uczęszcza na występy estradowe	46,48 %

Z zajęć wykonywanych bardzo rzadko lub wcale najczęściej ankietowanych wymienią:

- grę w karty	57,74 %
- uczęszczanie na imprezy sportowe	46,48 %
- udział w czynach społecznych	43,66 %

Z powyższego wynika, że spędzanie czasu wolnego uzależnione jest wieloma czynnikami, m.in. stopniem przygotowania de odbioru bądź udziału w poszczególnych formach /duży wpływ na to miała atmosfera i stosunek de tych form wyniesiony z domu rodzinnego oraz przygotowanie ze szkoły średniej/.

Do ważnych czynników, które wpływają na wykonywanie zajęć w czasie wolnym należą zainteresowania. Tabela 5 obrazuje zainteresowania kulturalne studentów kierunku wychowanie muzyczne.

Tabela 5. Wskaźnik zainteresowań kulturalnych w %

Kolejność występowania Rodzaj zainteresowania	aktywne zainteresowania artystyczne	bierno - sztuka w ogóle	film	muzyka poważna	inne rodzaje muzyki	malarstwo, rzeźba	literatura	polityka	zainteresowania techniczne	sport	turyst.-krajem.	teatr	inne
1	23,94	4,22	4,22	33,80	15,49	-	8,45	-	-	1,41	2,81	1,41	4,22
2	2,81	8,45	15,49	23,94	16,90	1,41	9,86	2,81	-	2,81	2,81	12,67	-
3	2,81	1,41	22,53	14,08	15,49	4,22	9,86	2,81	1,41	11,27	4,22	8,45	1,41
4	5,63	7,04	11,27	8,45	11,27	9,86	22,53	4,22	-	5,63	9,86	2,81	1,41
5	-	5,63	11,27	8,45	14,08	7,04	9,86	4,22	7,04	7,04	12,67	4,22	8,45
Srednio	7,04	5,35	12,96	17,74	14,65	4,50	12,11	2,81	1,69	5,63	6,48	5,91	3,10

Wymienione w tabeli 5. zainteresowania przedstawione w kolejności ich występowania /od 1 do 5/.

Do najważniejszych zainteresowań podanych przez respondentów należy:

- muzyka poważna	33,80 %
- aktywne zainteresowania artyst.	23,94 %
- innego rodzaju muzyka	15,49 %

Ogółem 73,23 % studentów interesuje się muzyką i wysuwa tę dziedzinę na pierwszy plan, co jest zgodne z wybranym kierunkiem studiów, obecną i późniejszą działalnością.

Jako drugie w kolejności zainteresowanie również muzyka została wymieniona przez największą liczbę respondentów /muzyka poważna - 23,94 %, innego rodzaju muzyka - 16,90 %/. Z pozostałych zainteresowań, które określone jako drugie w kolejności należy: film - 15,49 % i teatr - 12,67 %.

Reasumując, oprócz muzyki, która jest głównym przedmiotem zainteresowań respondentów, dużym powodzeniem cieszy się także film /średnio 12,97 %/ i literatura /średnio 12,11 %/.

Należy dodać, że najmniej popularne wśród studentów wychowania muzycznego są zainteresowania techniczne /średnio 1,69 %/.

Czas wolny wiąże się również z rozrywką. Jak wykazały badania, najpopularniejszą rozrywką jest muzyka poważna - /33,8 % respondentów stawia ją na pierwszym miejscu/.

Tabela 6 przedstawia ulubione rozrywki studentów wychowania muzycznego.

Tabela 6. Wskaźnik uludnienych rezrywek w %

	Kolejność występe- wania	Ułubiona rozrywka	aktywność w za- kresie muzyki	radio	telewizja	film	teatr	muzyka poważna	Inne rodzaje muzyki	Literatura	sport	turystyka	kontakty towarzyskie	zabawa	rozrywki typu "hobby"
1	-	-	9,86	9,86	2,81	5,63	2,81	3,80	12,67	7,04	2,81	2,81	5,63	1,40	2,81
2	-	-	4,22	2,81	1,40	19,72	2,81	19,72	19,72	15,49	2,81	1,40	2,81	2,81	4,22
3	-	-	4,22	8,45	7,04	8,45	14,08	8,45	9,86	9,86	7,04	1,40	16,90	-	4,22
4	-	-	1,40	8,45	11,27	11,27	2,81	8,45	5,63	14,08	5,63	11,27	11,27	4,22	4,22
5	-	-	-	12,67	7,04	9,86	4,22	11,27	11,27	7,04	4,22	7,04	14,08	5,63	5,63
średnio			3,94	8,45	5,91	10,98	5,35	16,34	11,83	10,70	4,50	4,79	10,14	2,81	4,22

Wymienione w tabeli 6 ulubione rozrywki przedstawiono w kolejności ich występowania /od 1 do 5/. Wyniki badań potwierdzają współzależność zainteresowań z ulubioną rozrywką, co wyraźnie sugeruje porównanie tabeli 5 i 6.

Na pierwszy plan wysuwa się ponownie muzyka poważna /33,80 %/, innego rodzaju muzyka /12,67 %/ i aktywność w zakresie amatorskiego uprawiania muzyki /9,86 %/.

Jako drugą z kolei ulubioną rozrywkę oprócz muzyki /łącznie 39,44 %/ wymieniono film /19,72 %/ i literaturę /15,49 %/. W związku z tym, że poza muzyką literatura cieszy się również dużą popularnością, następne zestawienie określi dokładniej, jakie gatunki literackie czytane są najczęściej.

Tabela 7. Plebiscyt popularności gatunków literackich

Lp	Gatunki literackie i ich odmiany	%
1	Powieść społeczno - obyczajowa	45,07
2	Powieść psychologiczna	52,11
3	Powieść historyczna	22,53
4	Powieść sensacyjna /kryminały/	33,80
5	Powieść fantastyczno - naukowa	29,58
6	Powieść biograficzna	26,76
7	Poezja	42,25
8	Nowele	22,53
9	Książki i periodyki naukowe	7,04

Z powyższego wynika, że najbardziej poczytnym gatunkiem literackim jest powieść psychologiczna, następnie powieść społeczno - obyczajowa i poezja.

Ważną rolę w kształtowaniu i rozwijaniu zainteresowań studentów odgrywa telewizja. Różnorodność programów pozwala na bliższy kontakt z wieloma dziedzinami kultury. Dzięki telewizji 57,74 % studentów zaspokaja swoje potrzeby kulturalno-rozrywkowe, wypełnia swój czas wolny, spędzając przed ekranami

telewizyjnymi od 0,5 do 2 godzin dziennie, przy czym tylko 1,41 % ogląda program "tak jak leci", 98,6 % respondentów wybiera interesujące ich programy. Warto zauważyć, że najczęściej godzin przed telewizorem spędzają studenci mieszkający w okresie studiów w domu rodzinnym /od 2 do 4,5 godz.dziennie/.

Na uwagę zasługuje również problem uczestnictwa badanych studentów w imprezach organizowanych przez uczelniany klub "Beanus". Badania wykazały, że tylko 38,02 % respondentów uczestniczyło w imprezach organizowanych przez macierzysty klub. Najbardziej popularnymi programami w roku akademickim 1977/78 były:

- turniej kierunków i wydziałów	46,48 %
- jam session	26,76 %
- koncerty jazzowe	16,90 %

Podobnie przedstawia się sprawa uczestnictwa studentów wychowania muzycznego w środowiskowych instytucjach kulturalnych. Tylko 11,27 % ankietowanych uczestniczyło w imprezach organizowanych przez BWA, KMPiK, klub osiedlowy "Od Nowa" i "Orion". Problem niedostatecznego zainteresowania działalnością klubu "Beanus" oraz środowiskowych placówek kulturalnych wymagałby szerszego zastanowienia i doszukania się przyczyny takiego stanu rzeczy.

PODSUMOWANIE

W podsumowaniu powyższego rozważania można stwierdzić, że różnorodne formy kulturalnego spędzania czasu wolnego zajmują znaczne miejsce w budżecie czasu wolnego studentów kierunku wychowanie muzyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy. Jest to zjawisko bardzo pozytywne. Powinno się ono stać koniecznością życiową każdego człowieka. Współczesna szkoła jeszcze wciąż zbyt mało przywiązuje uwagi do spraw wychowania młodzieży w kulturze wolnego czasu. Częściowe czynią te środki masowego przekazu: radio, telewizja, filmy, książki,

prasa. Zadaniem całego środowiska społeczno-wychowawczego jest rozwijanie form czynnego wypoczynku ludzi pracy, dzieci, młodzieży oraz studentów.

Zebrane i opisane w tej pracy wyniki badań pozwalają wyciągnąć następujące wnioski:

1. Studenci wychowania muzycznego najchętniej wypełniają swój wolny czas muzyką we wszystkich jej odmianach. Potwierdza to najwyższy procent uczestnictwa w koncertach Filharmonii Pomorskiej²². W zainteresowaniach kulturalnych²³ najwyższy wskaźnik osiągnęła także muzyka poważna, aktywne zainteresowania artystyczne i innego rodzaju muzyka /określana w ankietach mianem jazz/. Stwierdzenie to dodatkowo poparte jest wskaźnikami w tabeli 6, gdzie również największy procent respondentów opowiedziało się, że ulubioną rozrywką jest muzyka i aktywność w zakresie tej dziedziny²⁴.
2. Bardzo popularną formą spędzania wolnego czasu jest czytanie książek i oglądanie filmów.
3. Studenci chętnie swój wolny czas wypełniają słuchaniem i oglądaniem programów radiowych i telewizyjnych.
4. W zbyt małym stopniu studenci podejmują pracę społecznie - użyteczną.
5. Zainteresowania techniczne i sportowe zajmują dalekie miejsce w budżecie czasu wolnego ankietowanych.
6. Zbyt małym zainteresowaniem darzą imprezy organizowane przez klub "Beanus".
7. Bardzo znikoma grupa studentów uczestniczy w życiu kulturalnym Bydgoszczy.

W tym miejscu nasuwa się pytanie: dlaczego tak małe zainteresowanie cechuje zarówno imprezy kulturalne na terenie miasta, jak i w rodzinnym klubie? Odpowiedzi na to pytanie bywały różne, najczęściej jednak padała odpowiedź: "brak czasu". W "innych uwagach dotyczących czasu wolnego"²⁵ studenci bardzo szeroko wypowiadali się na ten temat, zaliczając do głównych

przyczyn braku wolnego czasu dużą ilość tzw. "okienek", trudności związane z przygotowaniem się do zajęć /niewystarczająca ilość instrumentów do ćwiczenia/ oraz brak dnia wolnego od zajęć.

Na zakończenie nadmienić należy, że wszystkie stwierdzenia i wnioski odnoszą się tylko do małej grupy studentów reprezentujących niewielki liczebnie kierunek wychowanie muzyczne. Jestem przekonana, że badania moje nie wyczerpały ogromu problematyki związanej z tym tematem. Powyższy problem w dalszym ciągu jest sprawą otwartą i wymagającą głębszej analizy, przemyślenia i naukowych dociekań.

BIBLIOGRAFIA

1. Baley S. - Psychologia wychowawcza w zarysie, W-wa 1958
2. Czajka St. - Z problemów czasu wolnego, Instytut Wydawniczy CRZZ, W-wa 1974
3. Dąbrowski Z. - Czas wolny dzieci i młodzieży, W-wa 1966
4. Domańska B.
Feliksiuk J. - A kiedy mają wolny czas, W-wa 1970
5. Gurycka A. - Zainteresowania dzieci i młodzieży, ich kształtowanie i rozwój /w:/ Psychologia rozwojowa, wychowawcza i społeczna t.IV, W-wa 1969
6. Kamiński A. - Funkcje pedagogiki społecznej, W-wa 1974
7. Kamiński A. - Wychowanie nowoczesne to także wychowanie do wczasów, "Nowa Szkoła", 1961, nr 5
8. Słownik wyrazów obcych, PWN, W-wa 1971
9. Szczepański J. - Elementarne pojęcia psychologii, W-wa 1970
10. Szewczuk W. - Psychologia, t. II, W-wa 1975
11. Szuman S. - O sztuce i wychowaniu estetycznym, W-wa 1962
12. Wujek T. - Praca domowa i czynny wypoczynek ucznia, W-wa 1969
13. Żygulski K. - Wstęp do zagadnień kultury, W-wa 1972

PRZYPISY

- 1 Stefan Szuman, O sztuce i wychowaniu estetycznym, W-wa 1962, s. 10
- 2 A. Kamiński, Funkcje pedagogiki społecznej, W-wa 1974, s. 355
- 3 Stanisław Czajka, Z problemów czasu wolnego, Instytut Wydawniczy CRZZ, W-wa 1974, s. 38
- 4 Tamże, s. 38
- 5 Tamże, s. 39
- 6 Tamże, s. 39
- 7 "loisir" - określenie czasu wolnego wg Dumazedier'a
- 8 A. Kamiński, Wychowanie nowoczesne to także wychowanie do wczasów, Nowa Szkoła, Nr 5, 1961
- 9 Zygmunt Dąbrowski, Czas wolny dzieci i młodzieży, W-wa 1966, s. 13
- 10 B. Domańska, J. Feliksiuk, A kiedy mają wolny czas, W-wa 1970, s. 27
- 11 Stefan Baley, Psychologia wychowawcza w zarysie, W-wa 1958, s. 58
- 12 W. Szewczuk, Psychologia, t. II, W-wa 1975, s. 155
- 13 A. Gurycka, Zainteresowania dzieci i młodzieży, ich kształcenie i rozwój /w:/ Psychologia rozwojowa, wychowawcza i społeczna, t. IV, W-wa 1969, s. 271
- 14 W. Szewczuk, Psychologia, op. cit., s. 272
- 15 A. Gurycka, Zainteresowania....., s. 287
- 16 J. Szczepański, Elementarne pojęcia socjologii, W-wa 1970, s. 15
- 17 K. Żygulski, Wstęp do zagadnień kultury, W-wa 1972, s. 15
- 18 Słownik wyrazów obcych, PWN, hasło: "sztuka", W-wa 1971, s. 735

- 19 Jeunesses Musicales - międzynarodowe stowarzyszenie muzyczne
- 20 SPMM - Stowarzyszenie Polskiej Młodzieży Muzycznej
- 21 T. Wujek, Praca domowa i czynny wypoczynek ucznia, W-wa 1969, s. 104-105
- 22 Vide - tabela 4
- 23 Vide - tabela 5
- 24 Vide - tabela 6
- 25 Vide - Aneks - Ankieta - wzór, pkt 19